

Sezona 2016/2017

Petak, 12. maj 2017. godine
Zadužbina Ilije M. Kolarca u 20 časova

Ciklus: Za znalce

Dirigent: **Vladimir Kulenović** / Conductor: **Vladimir Kulenović**
Solista: **Itamar Zorman**, violina / Soloist: **Itamar Zorman**, violin

Koncert Vladimira Kulenovića sa Beogradskom filharmonijom podržala je Ambasada SAD u Beogradu, sa željom da skrene pažnju na značaj pojedinca u izgradnji mostova između dve udaljene zemlje kroz jezik umetnosti.

Program:

A. Vebern: *Pasakalja*, op. 1

Trajanje: oko 10 minuta

A. Berg: Koncert za violinu i orkestar

Andante – Allegretto

Allegro – Andante

Trajanje: oko 30 minuta

J. Brahms: Simfonija br. 4, op. 98 u e-molu

Allegro non troppo
Andante moderato
Allegro giocoso
Allegro energico e passionato

Trajanje: oko 45 minuta

Koncertmajstor: **Tijana Milošević**

Anton Vebern (1883–1945) je jedno od najistaknutijih imena među učenicima Arnolda Šenberga (1874–1951), i zajedno sa njim i Albanom Bergom (1885–1935) čini grupu autora u istoriji zapadnoevropske muzike poznatu kao Druga bečka škola. Kao i većina muzičara rođenih krajem 19. veka, Vebern je muzikom počeo da se bavi najpre u porodičnom okruženju, pored majke koja je bila pijanistkinja i pevačica. Upravo tada stiče i razvija afinitete prema vokalnoj lirici, ali počinje da uči violinu i violončelo. Kada je došao u klasu kompozicije Arnolda Šenberga, radio je na klasičarskim, dijatonskim muzičkim obrascima, a Šenberg je (upravo zbog Vebernove sklonosti ka vokalnoj lirici), insistirao na razvijanju instrumentalnog muzičkog pisma. Vebern je Šenbergove zahteve ispunio, pa i prevazišao tokom studija, da bi se nakon njihovog završetka otisnuo u komponovanje atonalne i dodekafonske muzike, težeći aforističnom, sažetom muzičkom izrazu.

Rano Veberново stvaralaštvo kreće se, pak, u okvirima poznog romantizma. Kao završni rad na studijama nastala je **Pasakalja op. 1** u de-molu iz 1908. godine, delo izrazito poznoromantičarskog senzibiliteta. Pripremajući se da komponuje svoj završni rad, Vebern je prethodne godine načinio tri studije na ostanantni bas. Striktnu formu pasakalje, koja se sastoji iz ponavljanja teme najčešće u najnižem glasu, Vebern je dinamizovao grupisanjem varijacija u celine koje među sobom kontrastiraju tonskim rodnom, tempom i fakturom, tako sačinjavajući svojevršne tematske plateau. Takođe, u ovom delu nalazimo brojne naznake kasnijih kompoziciono-tehničkih postupaka (kao što je, na primer, građa same teme u kojoj se izbegava ponavljanje tonova) koje će Vebern koristiti i razvijati u kasnijim delima, kao i izrazito smelu i inovativnu orkestraciju, kojom se, u to vreme uveliko arhaična, striktna barokna forma približava 20. veku.

Još jedan važan predstavnik Druge bečke škole, takođe učenik Arnolda Šenberga, **Alban Berg** je završio svoje poslednje delo, **Koncert za violinu i orkestar**, neposredno pred smrt, 1935. godine. Za sobom je ostavio nezavršenu operu *Lulu*. Kao i Vebernova, Bergova rana dela se kreću u okvirima poznog romantizma, da bi se nakon toga, autor otisnuo u komponovanje atonalne muzike, često koristeći tonske nizove od po pet, šest ili sedam tonova, potom dodekafonske muzike, kako bi u svom kasnom stvaralaštvu načinio

specifičnu sintezu dodekafonskog, odnosno serijalnog, i tonalnog mišljenja. Koncert za violinu i orkestar jedno je od takvih dela. Napisano je u dva stava, od kojih svaki ima po dva odseka. U pismu Arnoldu Šenbergu, nazvao ih je *Preludijum*, *Skerc*o, *Kadenca* i *Karakterne varijacije*, što odgovara njihovom karakteru ili formalnoj konstrukciji. Tako su *Preludijum* i *Kadenca* (prvi i treći odsek) napisani u trodelnoj formi i predstavljaju uvodni deo koncerta, odnosno, izrazito virtuoznu kadencu. *Skerc*o je u formi složene trodelne pesme sa dva trija, dok poslednji segment čini tema sa varijacijama. Interesantno je i da Berg u ovom delu citira narodnu pesmu *Ptica na drvetu šljive*, koja govori o radosti mlade devojke. Isto tako, citira i Bahov koral pod nazivom *Dosta je Gospode, ako je po volji tvojoj*, iz kantate br. 60, koji u poslednjem segmentu postaje tema za varijacije. Oba ova citata su vezana za povod nastanka koncerta, napisanog po porudžbini violiniste Luisa Krasnera. Delo je posvećeno tada nedavno preminuloj Manon Gropijus, koja je bolovala od dečje paralize, koja je bila kćerka arhitekta Valtera Gropijusa i Alme Maler Gropijus. Koncert nosi simboličan podnaslov *U spomen jednom anđelu*.

Prethodnik i veliki uzor Arnoldu Šenbergu, ali i svim kompozitorima Druge bečke škole, bio je **Johanes Brams** (1833–1897). Kompozitorova poslednja, **Četvrta simfonija**, nastala je oko 1885. godine, a prvi put je izdata 1886. godine. U svom stvaralaštvu, Brams je težio sintezi tradicije zapadnoevropske muzike, ali je istovremeno tragao i za novim izražajnim sredstvima. Iako je zbog toga, od strane savremene kritike tog doba, često proglašavan za staromodnog i konzervativnog kompozitora, Brams je, upravo kroz čuvanje najvažnijih elemenata tradicije, kao što je, na primer, sonatno-simfonijski ciklus, svoje inovacije sprovodio upravo na unutrašnjem strukturnom planu. To je princip koji je Arnold Šenberg nazvao razvojnim variranjem, kompozicionom tehnikom koju su on i njegovi učenici koristili kako bi dostigli novi muzički izraz. U tom smislu, Četvrta simfonija predstavlja vrhunac Bramsovog simfonijskog stvaralaštva i to u vidu sinteze starih i novih kompozitorskih praksi. Kompozitor koristi srednjovekovne crkvene moduse, poznoromantičarski muzički jezik i arhaične forme (klasičan sonatni oblik, ili, pasakalja kao forma poslednjeg stava), ali i savremene principe izgradnje forme, čime se ona dinamizuje i oživljava.

Miloš Bralović*

*U sezoni 2016-17, Beogradska filharmonija pruža priliku odabranim mladim muzikolozima da pisanjem programskih komentara obogate svoju stručnu praksu.